

Hallintovaliokunta
Eduskunta

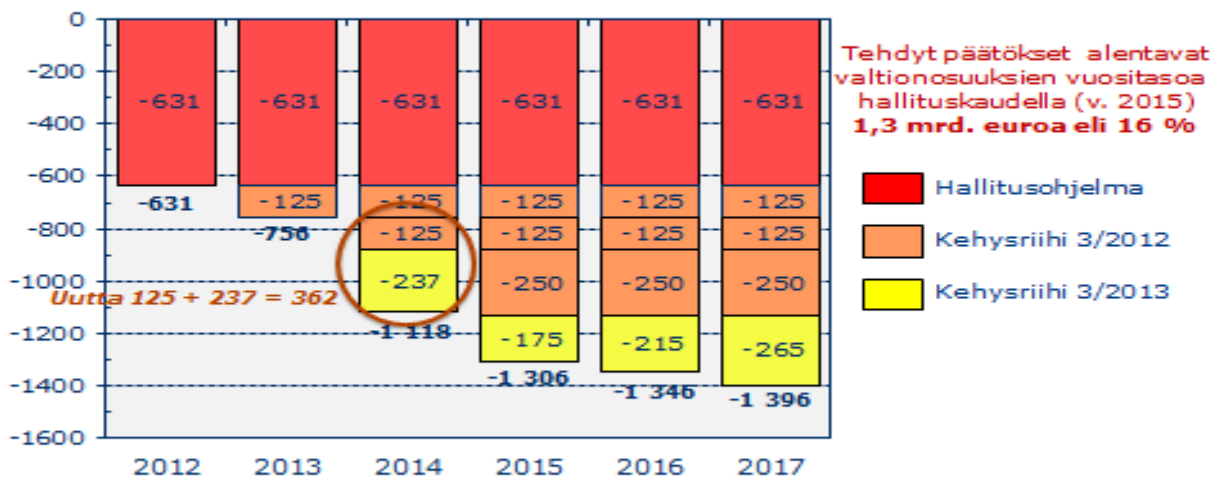
Lausuntopyyntöne 18.9.2013: HE 112/2013 vp eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014, asiantuntijakuuleminen 24.9.2013

Kuntatalous ja -hallinto

Hallituksen budjettiesityksen yleisperusteluihin sisältyvän peruspalvelubudjetin mukaan kuntatalous kiristyy kaikilla mittareilla mitattuna. Haasteellista tässä tilanteessa on, että hallituksen kaavailemat toimet kuntatalouden alijäämän kattamiseksi vaikuttavat onnistuessaankin kuntien menokasvua hidastavasti vasta pidemmän ajan kuluttua, mutta heikosta talouskehityksestä, valtionosuusleikkauksista ja palvelujen kysynnästä aiheutuva kuntatalouden heikkeneminen jatkuu ja syvenee jo lähivuosina.

Kunnat ovat joutuneet kantamaan liian suuren osan valtion säästötoimista. Kuntien valtionosuuksiin tehtävät leikkaukset muodostavat yli puolet myös hallituksen ensi vuodelle päättämistä menosäästöistä. Yksinomaan peruspalvelujen valtionosuusleikkaukset ovat ensi vuonna yli 1,1 mrd. €, josta uutta leikkausta on 362 milj. €. Tämän lisäksi opetus - ja kulttuuritoimen valtionosuuksiin ei tehdä indeksikorotuksia, mikä vähentää kuntien valtionosuuksia noin 36 miljoonaa euroa.

Hallitusohjelman, kehysriihen 22.3.2012 ja kehysriihen 21.3.2013 päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen* valtionosuuteen, milj. €

*mm. sote sekä esi- ja perusopetus, sen lisäksi mm. 2-asteen säästöt

Leikkausten kattamiseksi tulisi kaikkien kuntien korottaa kunnallisveroa laskennallisesti 1,25 veroprosenttia.

Hallituksen budjettiesitys noudattaa viime kevään valtion talouden kehyspäätöksiä lähes sellaisenaan. Myönteistä budjettiesityksessä on, että hallitus kompensoi kunnille kaikki veropöytämuutosten aiheuttamat menetykset ja jäteveron tuottoa vastaava euromäärä, 70 milj. euroa siirretään kunnille.

Hallituksen budjettiesitys kiristää kuntataloutta valtiovarainministeriön arvion mukaan ensi vuonna 257 milj. euroa tähän vuoteen verrattuna. Tämä lisää paineita kuntaverojen korottamiseen sekä kiihdyttää kuntien velkaantumista. Hallitus on ohjelmassaan sitoutunut kuntien veropohjan vahvistamiseen.

Hallituksen esitys 112/2013 sisältää kolme keskeistä muutosesitystä valtionosuuksiin liittyen. Ehdotetut muutokset liittyvät pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman (2011) ja vuosien 2012 ja 2013 kehyspäätösten toteuttamiseen.

- 1) Vuoden 2013 ja 2014 kehyspäätösten mukaan valtionosuutta leikataan vuonna 2014 lisää 362 milj. euroa. Lisäleikkaus otetaan huomioon valtionosuuden mitoituksessa valtionosuusprosenttia alentamalla. Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti alenee 1,39 prosenttiyksikköä ja on 29,57 prosenttiyksikköä vuonna 2014. Näin ollen kunnan rahoitusosuus peruspalveluihin on 70,43 prosenttia. Kuntien rahoitusosuus peruspalveluihin kasvaa noin 1 mrd. eurolla.
- 2) Kuntien tehtäviä ja velvoitteita lisätään vuonna 2014. Uusien tehtävien ja velvoitteiden aiheuttamasta kustannusten noususta valtionosuutena kunnille korvataan hallitusohjelmasta poiketen pääsääntöisesti 50 prosenttia. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimenpiteisiin liittyvät tehtävien laadun ja laajuuden muutokset lisäävät valtionosuutta 51,5 milj. euroa. Lisäksi kuntien kustannuksia vuonna 2014 lisää laki ikääntyvän väestön toimintakyvyn tukemiseksi (nk. vanhuspalvelulaki), joka tuli voimaan 1.7.2013 alkaen. Lain toimeenpanon liittyen kuntien valtionosuudet lisääntyvät vuonna 2014 n. 27 milj. euroa. Kuntien tehtäviä ja kustannuksia lisäävät myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain, lastensuojelulainsäädännön ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi tähtäävän lainsäädännön uudistamiseen liittyvät lakimuutokset.
- 3) Kuntien lakisääteisten tehtävien ja velvoitteiden rahoittamiseksi tarkoitettua peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään vuonna 2014 valtion toimintojen rahoittamiseksi. Kuntien lakisääteistä perusrahoitusta vähennetään sekä opiskelijavalintapalvelujen uudistamisesta johtuvien Opetushallituksen toimintamenojen kattamiseksi että pelastustoimen ja ensihoidon tietojärjestelmän sekä turvallisuusverkon välisen yhteyden kehittämisen rahoitukseen sisäasiainministeriön hallinnonalalle.

Merkittävin tulossa oleva uusi velvoite on vuoden 2015 alusta voimaan astuva työmarkkinatuen uudistus, joka kiristää kuntataloutta kevään kehysriihen arvion mukaan 150 milj. €. Ilman lisämäärärahoja kuntien aktivointitoimiin on uhkana, että uudistuksen kustannukset nousevat olennaisesti arvioidusta.

Hallitus on esittänyt ohjelmaa, jolla kuntien ja kuntayhtymien tehtäviä ja velvoitteita vähennetään niin, että toimintamenoissa vuonna 2017 saadaan aikaan miljardin euron säästö. Tärkeätä on, että valmisteltavat keinot ovat aitoja säästöjä kunnille ja että niiden vaikutusarviot ovat huolella laadittuja ja todennettavissa. Menosäästöt tulee kokonaisuudessaan käyttää kuntatalouden tasapainottamiseen, eikä niitä tule kanavoida kunnilta pois miltyään osin.

Ohjelman valmistelun rinnalla tulisi kehittää toimintamalli, jossa kunnat voisivat tehdä esityksiä jatkossakin tarpeettomiksi katsomiensa tehtävien ja toimintaansa ohjaavien normien muuttamiseksi. Kuntaliiton mielestä nyt ei tulisi tehdä muita uudistuksia kuin vain niitä, jotka kohentavat tuottavuutta.

Kuntien omien toimenpiteiden ja veronkorotusten kautta rakenneohjelman mukaan kuntien tulisi saada aikaan miljardin euron kuntatalouden vahvistuminen vuoteen 2017 mennessä. Mikäli kuntien käyttöön ei nopeasti anneta uusia tuottavuutta lisääviä toimia, esimerkiksi kuntien toimintaa ohjaavien normien joustavoittamista, kuntien tehtävien vähentämistä tai kuntien tehtävien siirtämistä valtiolle ilman, että kunnilta leikataan ko. tehtävien bruttomenoja vas-

taava osuus valtionosuuksista, painottuu tämän osion toteutus liiaksi kuntien veronkorotusten varaan. Lähivuosina on muutoinkin odotettavissa huomattavan suuria veronkorotuksia.

Peruspalveluohjelmaa tulee kehittää osana julkisen talouden tasapainottamista. Kuntatalouden ohjauksen tehostaminen tulee toteuttaa ensisijaisesti niin, että valtion toimenpiteiden kunnille aiheuttamat kustannukset sisällytetään valtion talouden kehyksen lisäksi kuntatalouden arvioituun kehitykseen. Kuntaliitto kannattaa valtion ja kuntien kustannustenjaon tarkistuksen toteuttamista joka vuosi. Kuntatalouden ohjaus ei millään tavoin saa rajoittaa kunnallista itsehallintoa ja itsemääräämisoikeutta.

Henkilöstöpolitiikka

KT:n selvityksen mukaan kunnat joutuvat nyt turvautumaan lomautuksiin ja jopa irtisanomisiin. Nämä koskevat tällä hetkellä arviolta noin 0,5 %:a kuntien henkilöstöstä. Taloustilanteen edelleen heikentyessä henkilöstöpoliittiset säästötoimenpiteet työvaltaisella kunta-alalla tulevat kasvamaan.

Rakenneohjelmaan sisältyvä julkisten palvelujen tuottavuuden 0,5 prosentin vuosittainen kasvutavoite, jolla tavoitellaan säästöjä toimintamenoissa mm. henkilöstön määrän kasvua hillitsemällä, on jo kunnissa käytössä. Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilaston mukaan henkilöstön määrä aleni vuoden 2011 lokakuusta vuoden 2012 lokakuuhun peräti 4 000 hengellä. Vähennys kohdistui lähinnä määräaikaiseen henkilökuntaan. Kuntatyöntajien tämän vuoden ennusteen mukaan henkilöstömäärän arvioidaan jatkavan laskuaan vuoteen 2015 mennessä 428 000:een ja pysyvän tässä tasossa aina vuoteen 2020 asti.

Koska kuntapalvelujen kysyntä kasvaa voimakkaasti erityisesti hoivapalveluissa, henkilöstön määrän kasvun merkittävä hidastaminen on vaikeata ottaen huomioon myös ostopalveluihin liittyvät monet haasteet. Hallituksen linjaukset tehokkaammasta työnjaosta ja kelpoisuusvaatimusten väljentämisestä ovat oikean suuntaisia. Tuottavuuden nousun tuoma liikkumavara tulee jättää kokonaisuudessaan kuntien hyväksi.

Tietojärjestelmien yhteensopivuus

Valtiovarainministeriön kuntiin kohdistuvalla IT - toiminnan ohjauksella pyritään edistämään julkisen hallinnon tietoteknologian yhteensovittamista ja siten tuottavuuden parantamista.

Budjettiesitys sisältää kaksi uutta tietojärjestelmähanketta, jotka on tarkoitus rahoittaa kuntien valtionosuuksista. Kuntien pelastustoimen ja ensihoidon tietojärjestelmien yhteys VIRVE turvallisuusverkkoon aiotaan rahoittaa kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia 2 miljoonaa euroa vähentämällä.

Opiskelijavalintapalvelujen ylläpidon turvaamiseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta esitetään siirrettäväksi 3 milj. euroa Opetushallituksen toimintamenoihin. Opiskelijavalintapalvelujärjestelmä esitetään rahoitettavaksi valtioneuvoston talouspoliittisen ministerivaliokunnan 12.3.2013 puoltamien ICT-hankkeita koskevien linjausten mukaisesti keskitetyllä rahoituksella. Hakijoiden ohella keskeisiä hyödynsajia ovat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät. Rahoitusjärjestelyssä noudatetaan "hyötyjä maksaa -periaatetta".

Kuntaliitto ei hyväksy näitä rahoitusmuutoksia. Kuntien ja kuntayhtymien tulee itse antaa päättää halunsa osallistua viranomaisverkkoon omien tarpeittensa pohjalta. Opiskelijahaun uudistamisen osalta kunnat eivät ole edunsaajia vaan niitä ovat ensisijaiset kunnan ulkopuoliset ylläpitäjät sekä opetushallitus itse, jonka tehtäväksi yhteisvalinnan järjestäminen on säädetty ja todettu lisäksi selvästi myös sen ja ministeriön välisessä tulossopimuksessa. Peruspalvelujen valtionosuuksien kohdistaminen tähän tarkoitukseen ei myöskään ole hallinnollisesti oikein.

Sade-ohjelman osalta on huolehdittava siitä, että sen loputtua 2015, järjestelmän tulokset arvioidaan perusteellisesti ja sen jatkosta päätetään erikseen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Reijo Vuorento
Apulaisjohtaja, kuntatalous